

De eik was hier

Over het boek

Auteur: Bibi Dumon Tak

Illustrator: Marije Tolman

Uitgeverij: Querido

Over de makers

Bibi Dumon Tak (1964) schrijft non-fictie, of zoals ze het zelf noemt: de waarheid in verhalen. De meeste van die verhalen gaan over dieren. En al die verhalen zijn waar gebeurd. Ze gaan over koeien die uit de slacht zijn ontsnapt, over dieren die mensen helpen in oorlogstijd, over vogels, pooldieren, onaaibare dieren, evenhoevigen, stadsdieren. Bibi Dumon Tak schreef in 2006 het kinderboekenweekgeschenk “Laika tussen de sterren” over dieren die mensen helpen. In 2012 won ze na vier Zilveren Griffels een Gouden Griffel voor “Winterdieren”. In 2018 heeft Bibi Dumon Tak de Theo Thijssen-prijs gewonnen. Ze heeft inmiddels meer dan vijftien boeken geschreven waarvan de meeste ook vertaald zijn. Thema’s in haar werk zijn geschiedenis, natuur, rouw en vriendschap.

Bron: [deschrijverscentrale.nl \[https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/15067\]](https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/15067)

Marije Tolman (1976) studeerde grafisch en typografisch ontwerpen aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag en Illustration & Design aan het Edinburgh College of Art in Schotland. Marije werkt altijd analoog, combineert grafische technieken (hoogdruk, diepdruk, vlakdruk, risoprint, grafiek, linoleum) met aquarelverf, gouache, kleurpotlood, pen en inkt. In 2022 maakte Marije het Prentenboek van de Kinderboekenweek. Voor het prentenboek “De boomhut” (2010), dat zij samen met haar vader (beeldend kunstenaar) Ronald Tolman heeft gemaakt, heeft Marije het Gouden Penseel en een aantal andere, internationale prijzen ontvangen. Marijes boeken zijn in meer dan 25 landen vertaald. Thema’s in haar werk zijn vriendschap, natuur, liefde en humor.

Bron: [deschrijverscentrale.nl \[https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/14841\]](https://deschrijverscentrale.nl/auteurs/14841)

1. VOOR HET LEZEN

Bibi Dumon Tak heeft “De eik was hier” geschreven voor de Maand van de Filosofie 2021. Het is een boek over een boom die echt bestaat.

- Heb je al eens eerder boeken gelezen van deze auteur? Welke? (“Laika tussen de sterren”, “Mikis de ezeljongen”, “Winterdieren”, “Wij gingen achter hamsters aan: mee met de ambulance”)
- Waarover gingen die boeken? (over dieren)
- Wat vind je van die andere boeken van Bibi Dumon Tak?
- Verwacht je dat “De eik was hier” lijkt op de andere boeken van Bibi Dumon Tak? Zo ja, op welke manier? (net zo weinig/veel informatie, net zo serieus/grappig, net zo saai/spannend)

- Een filosoof houdt van wijsheid en denkt na over het leven en de wereld door zichzelf vragen te stellen. Wat verwacht je van een boek dat voor de Maand van de Filosofie is geschreven?
 - Zijn bomen belangrijk voor jou? Op welke manier? (klimmen, in het bos wandelen, zuurstof, schaduw, verstopplekken...) Zou je zelf een boek uitkiezen dat over een boom gaat?
-

2. HET VERHAAL

2.1. Korte inhoud

Een eik van bijna tweehonderd jaar oud vertelt hoe hij vroeger midden in de natuur stond. Toen kwam er een snelweg en nu staat hij in zijn eentje in de middenberm. Maar voor hoe lang? De snelweg moet namelijk worden verbreed. De eik krijgt af en toe bezoek van een gaai die op een van zijn takken komt zitten. Aan die gaai vertelt de eik zijn verhaal.

2.2. Cover

- Wat valt je op aan de omslagillustratie? (foto van takken met een vogel op de foto getekend; de takken zijn van onderaf gefotografeerd; je ziet de lucht door de takken heen; je ziet maar een klein deel van de eik.)
- Spreekt het omslag je aan?

2.3. Personages

- De eik en de gaai zijn heel verschillend van karakter. Welke verschillen zie jij tussen hen? (de boom is oud, rustig en statig; de gaai is jong, druk, ongeconcentreerd en een lawaaischopper)
- Kun je je voorstellen dat ze elkaar toch aardig vinden? Waaraan merk je dat ze elkaar aardig vinden? ("Dat was dus de vogel waar ik het over had. Hij is wel een beetje brutaal, en wat weet hij nou van het leven, maar hij zorgt goed voor me." (p.9); ze geven elkaar bijnamen: eikel, houtekiet, Van Houten, Van Verenstein, ouwe takkenbos, verentooi; ze mopperen af en toe op elkaar, maar de vogel komt toch steeds weer terug bij de eik)
- De eik vergelijkt zichzelf met een schildpad: traag, gegroefd, maar ijzersterk. Vind je die vergelijking kloppen?
- Wat vind je ervan het dat het hoofdpersonage een boom is? Vergeet je tijdens het lezen dat bomen en vogels eigenlijk niet kunnen praten?
- De eik en de gaai verschillen niet alleen van karakter, ze worden ook verschillend getekend. Wat valt je op? En vind je dat goed bedacht van de illustrator? (de boom is vaak een foto (statisch); de gaai is getekend (vluchtige lijnen), net zoals op het omslag; de bomen van het wortelkoor zijn wel getekend en erg grappig (cartoonesk), zoals het wortelkoor zelf ook grappig is)

2.4. Stijl

- De eik vertelt verhalen over vroeger en voert veel grappige gesprekjes met de gaai. Wat vind jij leuker of prettiger om te lezen, de verhalen of de gesprekken?
- De eik is serieus, maar heeft ook (zelf)spot en humor. "Soms denk ik wel eens: ik krijg spontaan dorre bladeren van die vogel. Echt, ik verzuur waar je bij staat." (p.25) En: "O, ik zie al wat er aan de hand is, waarom het verkeer hier vanmiddag weer vastloopt. Verderop staat er een stuk blik dwars op de weg. Niet handig. Als je dan wil bewegen, ga dan met de stroom mee, zou ik zeggen. Ga dan niet dwarsliggen, dat geeft altijd problemen." (p.56) Is er een fragment dat jij grappig vond?
- De wortels van de eik worden samen het wortelwijdeweb genoemd. Waarnaar verwijst deze naam? (www staat voor 'world wide web', het internet waarvan men denkt dat alle informatie er te vinden is; het wortelkoor zegt ook alles te weten)
- Welke verwijzingen naar het internet vind je nog meer in de teksten van het wortelkoor? (oververhit raken (als een computer), gehackt worden, bedrading die eruit ligt, een netwerk dat plat ligt, nieuwe verbindingen en contacten maken, gaan nooit offline...)
- Het wortelkoor geeft commentaar op de gebeurtenissen. Als je de tekst hardop (aan jezelf) voorleest, hoor je waarschijnlijk het ritme in hun tekst: "Het wortelwijdeweb raakte overhit, raakte van al die shit, sorry, raakte

van al dat geweld overbelast, wortels aangetast, bommen, kraters, overstromingen, we werden van alle kanten gehackt, lagen onze schimmeldraden er weer uit, lag ons wortelnetwerk plat, maar nooit voor lang, want we maakten nieuwe wegen, verbindingen, contacten.” (p.33) Welk fragment van het wortelkoor vind jij mooi of opvallend?

- De paginagrote illustraties van de boom zijn foto's waarin illustrator Marije Tolman heeft getekend. Voegen de getekende delen iets toe, vind je?
- Welke illustraties spreken je meer aan, de foto's of de cartooneske lijntekeningen van het wortelkoor?

2.5. Vertelperspectief / structuur

- De auteur/verteller spreekt in de eerste zin direct de lezer aan, met “Wat je moet weten” (p.5). Wat vind je van deze opdracht voor jou als lezer?
- De auteur vertelt kort wat er met de boom aan de hand is en geeft daarna het woord aan de eik. Wat wil de auteur dat jij als lezer denkt? (dat de eik echt zelf aan het woord komt en dat de auteur de tekst van de eik niet zelf heeft geschreven)
- Af en toe komt het wortelkoor aan het woord. Wat vind je ervan dat zij het verhaal van de eik onderbreken? Doet het koor je nog aan andere dingen denken? (achtergrondzangers bij een popzanger, kerkkoor, rappers, het koor in een Griekse tragedie dat er was om de moraal toe te lichten...)

2.6. Tijd

- Van pagina 123 tot en met 126 staat de geschiedenis van de boom in chronologische volgorde. Is die volgorde in het verhaal hetzelfde? Kon je het verhaal goed volgen? Wat vind je prettiger, een verhaal in chronologische volgorde of in een andere volgorde?
- Waaraan kun je merken dat het verhaal zich in deze tijd afspeelt? (er rijden auto's langs de boom, de mensen in de auto's bellen met een mobiele telefoon, er komt misschien een wet dat bomen het recht krijgen om te bestaan...)

2.7. Einde

- Na het verhaal van de eik komt de auteur/verteller weer aan het woord: “Voor alle duidelijkheid” (p.123). Ze geeft de geschiedenis van de boom aan de hand van jaartallen weer. Daarna bedankt ze alle mensen die haar hebben geholpen bij het maken van het boek. Maar de auteur heeft niet het laatste woord. Wat vind je ervan dat de eik en de gaai toch nog terugkomen?

2.8. Sfeerschepping

- Het verhaal van de eik gaat een heel eind terug in de tijd. Welke sfeer roepen de verhalen van de eik op? Krijg je een beetje een idee hoe het er in die verschillende periodes aan toe ging? “Het enige geluid dat ik me uit mijn jeugd herinner is het loeien van het vee, het hoeftgetrappel van de paarden voor de kar, de stemmen van mensen die werkten op het land...” (p.13); “In ieder geval veranderde het landgoed met koningin en al in een soort feestterrein. [...] Er kwamen dagelijks hoge gasten op bezoek. Mannen in uniform, je kent het wel.” (p.35)

3. VERWERKING

3.1. Thema: filosofie, bomen en mensen

- “De eik was hier” is geschreven voor de Maand van de Filosofie. Welke filosofische vragen ben je in het verhaal tegengekomen?
 - Waarom heeft beweging voorrang op stilstand?
 - Waarom moet een bos plaatsmaken voor haast?
 - Kun je weten hoe lang iets gaat duren?
 - Kun je meedoen als je stilstaat?
- Worden er bij jou in de buurt wel eens bomen gekapt? Wat vind je daarvan?

- De boom is niet zo'n fan van mensen. "De mens is een soort die alle kanten op gaat. Geen enkele lijn in te ontdekken. Slopers of redders zijn het. Aanbidders of vijanden. En je ziet het niet aankomen. Komt er een tweepoot op je af met iets zwaars in zijn armen, dan kun je aan zijn gezicht niet zien of hij in vrede komt of met kwaad in de zin. Of hij een zak wormenpoep rond je wortels legt of dat hij een zaag in je zet. Het is altijd afwachten." (p.81) Wat vind je van deze opmerking van de boom? Snap je dat de boom zo over mensen denkt?

3.2. Creatieve verwerking: diverse tekenopdrachten

MATERIAAL

- (wit of gekleurd) papier
- stiften/kleurpotloden/fijnlijner

- De eik vertelt over zijn eigen verleden. En hij vertelt hoe hij al zijn leven lang verbonden is met de gaaien die bij hem komen huizen. "Van alle dieren op de wereld ben ik het meest verbonden met de gaai. En al die gaaien bij elkaar, van moeder op dochter, van vader op zoon, zijn voor mij één vogel. Eén levenslange gaai. Een slingers van vrienden die zich door mijn leven heen vlecht." (p.80) Maak een stamboom van jouw familie of teken een slinger van vogels om een dikke boom heen.
- Teken een klein stukje van de stam van de eik en teken daaronder de verschillende leden van het wortelkoor.
- Maak een kort stripverhaal met de eik en de gaai.

3.3. Creatieve verwerking: timelapsevideo

- Bekijk de video [Growing Oak Tree From Acorn Time Lapse - 196 Days](#) op YouTube. Maak zelf ook een timelapsevideo waarin er iets verandert (een aardappel laten ontspruiten, tuinkers laten groeien, bloeiende bloem, vakantie, etc.).

MATERIAAL

- een aardappel of zaad voor tuinkers
- smartphone
- app TimeLapse of iMotion

3.4. Creatieve verwerking: rap

- Bedenk een situatie op school waarbij de klas commentaar geeft zoals het wortelkoor dat ook doet. Schrijf de reactie van de klas in een rapvorm.

Verder werken rond het boek

Nog meer inspiratie nodig? Kijk voor meer lessuggesties op <https://naarschoolmetquerido.nl/boeken/de-eik-was-hier/>.

4. VERDER LEZEN

- Jij bent alle liefde / Meneer Zee en Gitte Vancoillie (ill.) (Horizon, 2022) – filosofie
- Echt boos is wel wat anders / Toon Tellegen en Marc Boutavant (ill.) (Querido, 2022) – filosofie
- De filotective / Stine Jensen en Georgien Overwater (ill.) (Kluitman, 2021) – filosofie
- Is nergens ergens? / Iris van der Graaf (Nieuwezijds, 2017) – filosofie
- Oef, wat een geluk / Ghislaine Roman en Tom Schamp (ill.) (Lannoo, 2019) – eiken
- Het complete bomenboek / Nathalie Tordjman, Julien Norwood & Isabelle Simler (Van Goor, 2021) – bomen
- Wonderbos / Jan Paul Schutten en Medy Oberendorff (ill.) (Lannoo, 2020) – bomen